

/SEM NAT/

APROB

Dan SURUCEANU
Ministrul Culturii

RAPORT DE PROGRES
PRIVIND IMPLEMENTAREA PLANULUI DE ACȚIUNI PENTRU
ANII 2025–2028 PRIVIND PROMOVAREA CULTURII MEMORIEI
VICTIMELOR REPRESIUNILOR POLITICE COMISE DE CĂTRE REGIMUL
TOTALITAR COMUNIST PE TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA
ÎN PERIOADA 1917–1989,
PENTRU ANUL 2025

RAPORT DE PROGRES
privind implementarea Planului de acțiuni pentru anii 2025–2028 privind
promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor politice comise de către regimul
totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada 1917–1989,
pentru anul 2025

I. Context general

Prezentul raport reflectă nivelul de implementare, în anul 2025, a acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni pentru anii 2025–2028 privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor politice comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada 1917–1989. Raportul cuprinde prezentarea contextului general, a principalelor constatări privind nivelul de implementare, a rezultatelor-cheie, a resurselor utilizate, a problemelor și deficiențelor întâmpinate, precum și formularea lecțiilor învățate și a propunerilor de îmbunătățire. Planul are un caracter intersectorial, antrenând autorități și instituții din domeniile educației, culturii, cercetării, arhivisticii, mass-mediei, justiției, afacerilor interne, apărării și administrației publice locale. În perioada de raportare, intervențiile au vizat integrarea tematicii represiunilor comuniste în educație și cercetare, valorificarea patrimoniului memorial și documentar, promovarea memoriei prin instrumente culturale și artistice, combaterea narațiunilor false și facilitarea accesului public la informații privind victimele represiunilor politice.

Planul de acțiuni cuprinde 60 acțiuni, dintre care, 41 acțiuni planificate pentru anul 2025. Din cele 41 de acțiuni planificate, 29 acțiuni au fost realizate și 12 acțiuni sunt neinițiate/nerealizate).

Monitorizarea relevă un progres substanțial pe componentele educațională, muzeală, arhivistică, cultural-artistică și de informare publică. O parte importantă a acțiunilor cu termen în anul 2025 sau cu caracter continuu pentru perioada 2025–2028 a fost realizată. În același timp, există acțiuni nerealizate sau neinițiate, determinate în principal de nealocarea resurselor financiare, neincluderea activităților în planurile instituționale pentru anul 2025, lipsa proiectelor eligibile depuse spre finanțare, precum și de faptul că unele termene de realizare sunt stabilite pentru anii 2026–2028.

Din perspectiva conformității dintre acțiunile planificate și intervențiile raportate, cele mai consistente rezultate se înregistrează în activitățile care au putut fi implementate prin capacități instituționale existente: elaborarea resurselor didactice, formarea cadrelor didactice, activități muzeale și expoziționale, manifestări comemorative, proiecte editoriale și culturale, transferul și accesibilizarea documentelor de arhivă. Vulnerabilitățile de implementare sunt mai pronunțate în cazul acțiunilor care presupun finanțare dedicată, produse complexe de infrastructură informațională sau memorială ori coordonare multianuală.

Raportul de progres a fost elaborat în baza informațiilor și datelor prezentate de către entitățile responsabile și consolidat de către Ministerul Culturii, în calitate de entitate primară, responsabilă de implementare.

II. Rezultate-cheie atinse

Educație și cercetare

În domeniul educației, rezultatele obținute au contribuit la integrarea mai sistematică a tematicii represiunilor comuniste în procesul de învățământ. Au fost elaborate și editate suporturile informaționale pentru disciplina opțională „Regimul totalitar comunist: represiune și mișcare de

rezistență”, pentru clasele a IX-a și a XII-a, inclusiv în limbile minorităților etnice. Componenta curriculară a fost completată prin consolidarea capacităților cadrelor didactice: în baza Ordinului Ministerului Educației și Cercetării nr. 1075/2025 a fost elaborat programul de formare a profesorilor de istorie, iar peste 380 de cadre didactice au participat la ateliere privind predarea subiectelor sensibile din istorie. Prin corelarea resurselor didactice cu formarea profesorilor au fost create premise pentru aplicarea efectivă și unitară a noilor conținuturi educaționale.

La nivel universitar, actualizarea planului de învățământ al Universității de Stat din Moldova prin includerea unor cursuri dedicate problematicei perioadei sovietice reflectă consolidarea acestei tematici în formarea academică de profil. În același timp, componenta educațională a fost extinsă prin activități de învățare nonformală: 530 de elevi au participat la 29 de lecții tematice și vizite interactive la Muzeul Național de Istorie a Moldovei. Astfel, intervențiile realizate au vizat concomitent dezvoltarea conținuturilor educaționale, pregătirea cadrelor didactice și facilitarea contactului direct al elevilor cu sursele și patrimoniul istoric.

Pe dimensiunea cercetării, finanțarea a patru proiecte doctorale în domeniul științelor umanistice a contribuit la dezvoltarea capacității de cercetare și la aprofundarea cunoașterii științifice a perioadei represiunilor comuniste. Activitățile de cercetare și valorificare documentară au fost completate prin inițiative ale Agenției Naționale a Arhivelor și Bibliotecii Naționale, precum și prin elaborarea Ghidului privind practicile de comemorare a victimelor regimului totalitar comunist, care oferă un reper pentru abordarea mai coerentă a activităților comemorative.

Patrimoniul memorial, muzee și acces la documente

În domeniul patrimoniului memorial și muzeal, acțiunile realizate au contribuit la consolidarea bazei materiale și documentare privind victimele regimului totalitar comunist și la extinderea accesului public la mărturiile acestei perioade. Muzeul Național de Istorie a Moldovei a completat colecțiile cu 171 de piese care au aparținut foștilor deportați, persoanelor supuse represiunilor politice și victimelor foametei. Patrimoniul acumulat a fost valorificat prin expoziții dedicate represiunilor politice, deportărilor și foametei din anii 1946–1947, ceea ce a contribuit la integrarea mărturiilor individuale și a documentelor istorice în circuitul public, educațional și comemorativ.

Accesibilitatea patrimoniului documentar a fost extinsă prin dezvoltarea a două expoziții virtuale și prin măsurile întreprinse de Agenția Națională a Arhivelor pentru facilitarea accesului victimelor represiunilor și rudelor acestora la dosarele de arhivă. Din fondul de aproximativ 50 de mii de dosare disponibile, peste 280 de persoane au beneficiat de servicii direct la sediul instituției, iar aproximativ 150 de solicitări de copii au fost procesate online. Aceste intervenții au diversificat modalitățile de acces la sursele istorice și au facilitat utilizarea documentelor atât pentru cercetare, cât și pentru recuperarea memoriei individuale și familiale.

Progresele înregistrate evidențiază o evoluție de la conservarea patrimoniului memorial spre valorificarea și accesibilizarea acestuia, prin completarea colecțiilor muzeale, diversificarea formelor de expunere, consolidarea fondurilor arhivistice și dezvoltarea accesului digital.

Promovarea memoriei istorice prin cultură și mass-media

În domeniul culturii, acțiunile realizate au extins promovarea memoriei victimelor represiunilor comuniste dincolo de cadrul academic și instituțional și au facilitat apropierea tematicii de publicul larg. Turneul Național „Tema pentru acasă”, desfășurat de Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, a inclus nouă spectacole prezentate în opt localități, iar cele patru proiecții

ale filmului „Siberia din oase”, dintre care una organizată la Viena, au diversificat formele de valorificare artistică a memoriei deportărilor și au extins aria geografică de promovare a acesteia.

Mecanismele de finanțare gestionate de Ministerul Culturii au susținut integrarea tematicii memoriei istorice în proiectele culturale și editoriale. În cadrul sesiunii suplimentare din anul 2025 a Programului pentru editarea cărții naționale au fost finanțate trei publicații relevante pentru documentarea și valorificarea experiențelor deportărilor și represiunilor comuniste. Susținerea acestor inițiative a contribuit la diversificarea produselor culturale dedicate memoriei istorice și la introducerea mărturiilor și cercetărilor aferente în circuitul editorial și public.

În domeniul audiovizual, Instituția Publică „Teleradio-Moldova” a realizat și difuzat materiale consacrate represiunilor politice și deportărilor staliniste, inclusiv un reportaj de la Muzeul în aer liber din satul Mereni și o ediție specială dedicată celui de-al doilea val al deportărilor. Componenta radiofonică a completat această abordare prin valorificarea lecturilor, memoriilor, discuțiilor și dramatizărilor în cadrul emisiunii „Cărți sonore”, ceea ce a diversificat modalitățile de prezentare a memoriei istorice către public.

Intervențiile realizate au consolidat dimensiunea culturală și de comunicare publică a politicii memoriei, prin utilizarea complementară a teatrului, cinematografei, publicațiilor și produselor audiovizuale. Aceste instrumente au transpus informația istorică în forme culturale accesibile unor categorii mai largi de public și au contribuit la menținerea tematicii represiunilor comuniste în spațiul public.

Informare publică, comemorare și cooperare

În domeniul informării publice și comemorării, acțiunile realizate au contribuit la creșterea vizibilității publice a memoriei victimelor regimului totalitar comunist și la diversificarea formelor de valorificare a documentelor istorice. La 6 iulie 2025, în Piața Marii Adunări Naționale, a fost inaugurată expoziția „Teroarea de Stat în Moldova Sovietică. Victime, făptași, amploare”, însoțită de un miting de comemorare, ceea ce a conferit subiectului o dimensiune publică și comemorativă pronunțată.

Activitățile desfășurate de Biblioteca Națională a Republicii Moldova au consolidat componenta de informare și sensibilizare a publicului. Cele 19 activități tematice, organizate în format fizic și online, au atras 1 672 de participanți, au valorificat peste 60 de documente, iar expoziția virtuală dedicată foametei din anii 1946–1947 a înregistrat 1 050 de vizualizări. Împreună cu cele trei evenimente organizate de Academia „Ștefan cel Mare”, aceste intervenții au extins accesul publicului la surse documentare și au susținut transmiterea memoriei istorice prin activități educaționale și de informare.

Pe dimensiunea cooperării, participarea Agenției pentru Știință și Memorie Militară la Simpozionul științific internațional desfășurat la Pitești și colaborarea cu Arhivele Militare Naționale Române au susținut schimbul de expertiză și valorificarea surselor documentare în cadrul cooperării de specialitate. Totodată, instruirea organizată de Institutul Național al Justiției, cu participarea a 44 de persoane, a extins abordarea culturii memoriei către domeniul justiției și al valorilor statului de drept.

Rezultatele obținute au consolidat dimensiunea publică și interinstituțională a culturii memoriei, prin combinarea activităților comemorative cu informarea publică, valorificarea documentară, cooperarea internațională și formarea profesională. Diversitatea instituțiilor implicate și a categoriilor de public vizate a favorizat abordarea memoriei represiunilor comuniste ca temă transversală, cu relevanță nu doar istorică, ci și educațională, civică și instituțională.

III. Constrângeri în procesul de implementare

Implementarea Planului în perioada de raportare a fost influențată de un ansamblu de constrângeri de ordin financiar, instituțional, operațional și de raportare, care au determinat un nivel neuniform de realizare a acțiunilor și au limitat, în anumite domenii, atingerea rezultatelor planificate.

Principala constrângere a constituit-o corelarea insuficientă dintre acțiunile planificate și resursele financiare disponibile. Lipsa alocărilor financiare necesare pentru anul 2025 a determinat nerealizarea unor acțiuni care au presupus cercetări specializate, intervenții asupra patrimoniului, elaborarea unor produse editoriale sau dezvoltarea instrumentelor digitale, inclusiv a ghidului istorico-turistic, indexului bibliografic și platformei electronice dedicate culturii memoriei. În același timp, o parte semnificativă a activităților a fost realizată din resursele instituționale existente și prin mecanisme sectoriale de finanțare, ceea ce a asigurat continuitatea implementării, dar a limitat posibilitatea extinderii unor intervenții.

Pe dimensiunea planificării și capacității instituționale, implementarea a fost afectată de integrarea incompletă a unor angajamente din Plan în documentele anuale de activitate ale instituțiilor responsabile. Neincluderea unor activități în planificarea instituțională, neinițierea unor acțiuni educaționale și de cercetare, precum și dependența anumitor rezultate de depunerea unor proiecte eligibile au influențat realizarea indicatorilor. Aceste situații au evidențiat necesitatea unei corelări mai riguroase între termenele stabilite, responsabilitățile atribuite și capacitățile efective de implementare.

O altă constrângere a vizat valorificarea neuniformă a instrumentelor și mecanismelor disponibile. În timp ce domeniile educației, cercetării, patrimoniului muzeal și arhivistic au înregistrat rezultate consistente, unele componente, inclusiv industriile creative și mass-media, au fost valorificate într-o măsură mai redusă. Neinițierea atelierelor destinate tinerilor cineaști și lipsa proiectelor mass-media depuse pentru finanțare au limitat diversificarea instrumentelor de promovare a culturii memoriei.

Totodată, calitatea neuniformă a raportării operaționale a constituit o constrângere pentru evaluarea integrală a progresului. Pentru unele acțiuni, informațiile raportate nu au cuantificat suficient rezultatele și nu au permis raportarea clară a valorilor realizate la indicatorii stabiliți. Lipsa unei evidențe financiare consolidate și a unei comparații între resursele planificate și cele efectiv utilizate a limitat, de asemenea, evaluarea eficienței implementării.

În același timp, analiza a evidențiat necesitatea delimitării restanțelor efective de acțiuni aflate încă în termen de realizare. O parte dintre acțiunile fără rezultate raportate în 2025 au avut termene stabilite pentru perioada 2026–2028 și, prin urmare, nu au reprezentat întârzieri. Această diferențiere a fost necesară pentru aprecierea obiectivă a progresului și evitarea supraestimării nivelului de nerealizare a Planului.

VI. Constatări și propuneri de îmbunătățire a procesului de implementare

Monitorizarea implementării Planului a evidențiat progrese în principalele domenii de intervenție, concomitent cu un nivel neuniform de realizare a acțiunilor planificate. Rezultate mai consistente au fost înregistrate în cazul acțiunilor integrate în activitatea curentă a instituțiilor responsabile, susținute prin resurse existente și mecanisme funcționale de finanțare. În același timp, realizarea unor acțiuni a fost afectată de insuficiența resurselor financiare, integrarea incompletă în planificarea instituțională și dependența de inițiative sau proiecte externe.

În acest context, pentru eficientizarea implementării s-a constatat necesitatea corelării anuale a Planului cu planurile de activitate și bugetele instituțiilor responsabile, inclusiv prin

identificarea anticipată a necesarului și a surselor de finanțare. Caracterul intersectorial al Planului a impus, de asemenea, consolidarea coordonării interinstituționale, prin delimitarea clară a responsabilităților și stabilirea unor repere intermediare pentru acțiunile cu risc de întârziere.

Monitorizarea a relevat și necesitatea uniformizării raportării progresului, prin raportarea valorilor efectiv atinse ale indicatorilor, a resurselor utilizate, a constrângerilor identificate și a măsurilor de remediere. Totodată, se impune delimitarea clară a acțiunilor cu termen scadent nerealizate de cele aflate încă în termen, concomitent cu stabilirea unor măsuri de recuperare pentru restanțele înregistrate.

Pentru perioada următoare, se recomandă continuarea digitalizării patrimoniului documentar și extinderea accesului public la informație, precum și valorificarea mai sistematică a parteneriatelor dintre instituțiile educaționale, culturale, muzeale, arhivistice, de cercetare și mass-media. Experiența perioadei de raportare a demonstrat că utilizarea infrastructurii existente și cooperarea interinstituțională au favorizat obținerea unor rezultate cu potențial de continuitate și extindere.

Astfel, îmbunătățirea procesului de implementare necesită o corelare mai strânsă între planificare, resurse, responsabilități și monitorizarea rezultatelor, cu accent pe identificarea timpurie a riscurilor și aplicarea măsurilor corective pentru acțiunile susceptibile de întârzie

Nr. crt.	Denumirea acțiunii	Termenul de realizare	Autoritățile / instituțiile responsabile	Indicatorii de progres	Statutul acțiunii	Comentarii
1	2	3	4	5	6	
1. DEZVOLTAREA ȘI PROMOVAREA PROCEȘULUI EDUCAȚIONAL ȘI DE CERCETARE A REPRESIUNILOR COMISE DE CĂTRE REGIMUL COMUNIST						
Obiectivul 1.1. Integrarea unor module tematice despre totalitarism și represiunile comuniste în curriculumul școlar și universitar, inclusiv susținerea și dezvoltarea disciplinei opționale „Regimul totalitar comunist: represiune și mișcare de rezistență”						
1.1.1.	Evaluarea manualelor școlare de Istorie a românilor și universală pentru clasele a IX-a și a XII-a privind studierea represiunilor comise de către regimul comunist	2027 (Argumentare: modificarea termenului de realizare conform noului Curriculum aprobat)	Ministerul Educației și Cercetării	Raport de evaluare și de implementare a recomandărilor elaborat		
1.1.2.	Elaborarea suportului informațional de studiere a disciplinei opționale „Regimul totalitar comunist: represiune și mișcare de rezistență”, clasele a IX-a și a XII-a, în limba română cu ulterioara sa traducere în limbile minorităților etnice	Trimestru IV, 2025	Ministerul Educației și Cercetării	Suport didactic elaborat și editat în limba română și în limbile minorităților etnice	Realizat	Realizat Au fost elaborate și editate suporturi didactice în limba română și în limbile minorităților etnice, după cum urmează: Suport informațional cl XII-a (ro) https://mecc.gov.md/sites/default/files/suport_xii_coperta_compressed.pdf Suport informațional cl XII-a (ru) https://mec.gov.md/ro/content/resurse-pentru-cadre-didactice-invatamintul-liceal Suport informațional cl IX-a (ro) https://mecc.gov.md/sites/default/files/suport_didactic_deportari_compressed.pdf Suport informațional cl IX-a (ru) https://mec.gov.md/ro/content/resurse-pentru-cadre-didactice-invatamintul-gimnazial

1.2.1.	Desfășurarea Concursului național cu genericul „Represiunile comuniste: istorie și lecții de viață”	Trimestrul II, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării; organele locale de specialitate în domeniul învățământului	Concurs național organizat și desfășurat		
1.2.2.	Organizarea în instituțiile de învățământ general, în cadrul „Săptămânii memoriei și recunoștinței”, a proiecțiilor de filme cu debateri, a orelor publice, meselor rotunde, conferințelor, vizitelor la muzeu, concursurilor de eseu/desene/proiecte pe tematica deportărilor și foametei organizate din RSSM	Trimestrul II, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării; organele locale de specialitate în domeniul învățământului	Activități organizate: proiecții de filme cu debateri; ore publice, mese rotunde, vizite la muzeu, concursuri de eseu/desene/ proiecte pe tematica foametei organizate din RSSM		
1.2.3.	Organizarea excursiilor școlare/universitare la muzee	Trimestrul III, 2025-2028	Ministerul Educației și Cercetării	Excursii organizate	Realizat	Au fost organizate și desfășurate 29 lecții tematice și vizite interactive pentru 530 de elevi la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, în baza expozițiilor „Istorie și Civilizație” și „Moldova Sovietică: între mituri și GULAG”
1.2.4.	Organizarea proiecțiilor de film și vizionarea spectacolelor tematice pentru elevi	Trimestrul I, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii	Proiecții și spectacole organizate		
1.2.5.	Organizarea și desfășurarea pelotonului comemorativ dedicat memoriei victimelor și evenimentelor dramatice care au urmat după 23 august 1939	Anual, 23 august	Ministerul Culturii; Ministerul Afacerilor Externe	Număr de manifestări organizate	Realizat	Un eveniment organizat A fost organizat de către Muzeul Național de Istorie a Moldovei la 30 august 2025 https://www.nationalmuseum.md/ro/news/archive/pelotonul-memoriei-2025-actiune-comemorativa-internationala-la-chisinau-editia-a-2-a/
1.2.6.	Organizarea vizitelor de studiu și de documentare pentru tânăra generație în cadrul organizațiilor specializate din România și în alte state ale Europei de Sud-Est, inclusiv în statele post-comuniste din Europa centrală și țările baltice	Trimestrul II, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării	Vizite de studiu și de documentare organizate și desfășurate		
1.2.7.	Elaborarea expozițiilor virtuale și distribuirea lor în instituțiile de învățământ în vederea utilizării acestora în cadrul orelor de istorie și al decadelor tematice	Trimestrul IV, 2026-2027	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii; Agenția Națională a Arhivelor	Muzee și expoziții virtuale organizate și menținute		

Obiectivul 1.3. Identificarea și analiza golurilor în elucidarea istorică a fenomenului totalitar, a formelor de represiune care nu au fost definite de cadrul legal și de cercetare

1.3.1.	Evaluarea și analiza bibliografiei cu privire la represiunile politice din perioada ocupației sovietice și a mișcării de rezistență antisovietică din perspectiva golurilor de cercetare	Trimestrul III, 2025; Trimestrul I, 2026-2027	Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova	Raport de evaluare elaborat	Neinițiat	
1.3.2.	Organizarea vizitelor de documentare și schimb de experiență în alte țări pentru preluarea celor mai bune practici de cercetare și evaluare a golurilor de studiu	Trimestrele II-IV, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii	Vizite efectuate; raport de vizită elaborat, cu elucidarea practicilor		
1.3.3.	Organizarea conferințelor științifice și de popularizare științifică pe domenii tematice	Trimestrul IV, 2025; Trimestrul I, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii	Conferințe organizate	Realizat	În perioada de raportare a fost organizată o conferință Agenția Națională a Arhivelor, în parteneriat cu Biblioteca Națională a Republicii Moldova, a organizat la data de 24 noiembrie 2025 Masa rotundă cu genericul „Participarea moldovenilor la valorificarea pământurilor de țelină din Kazahstan, în anii 1950–1960: context social-istoric, desfășurare, consecințe”
1.3.4.	Organizarea concursurilor de cercetare de către școlile doctorale pentru studierea represiunilor comuniste, cu acordarea premiilor pentru cele mai relevante lucrări. Oferirea de granturi/burse speciale doctoranzilor care cercetează teme ce țin de represiunile comuniste	Trimestrul IV, 2025; Anual, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării	Lucrări premiate/doctoranzi susținuți prin oferirea granturilor/burselor speciale	Realizat	În sesiunea de finanțare 2025, au fost susținute financiar 4 proiecte de cercetare doctorală în domeniul științelor umanistice, dintre care 3 proiecte realizate în cadrul Școlii Doctorale Științe Umanistice a Universității de Stat din Moldova https://doctorat.usm.md/umanistice/?page_id=42 și 1 proiect implementat în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcglclefindmkaj/https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_nr._1748_din_08.10.2025_-_upsc.pdf?utm_source=chatgpt.com

Obiectivul 1.4. Analiza istorico-juridică a evenimentelor istorice conexe regimului totalitar-comunist, care au generat consecințe grave împotriva locuitorilor Republicii Moldova

1.4.1.	Elaborarea ghidului cu privire la practicile de comemorare a victimelor regimului totalitar comunist	2025-2026	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii; Ministerul Justiției; Agenția Națională a Arhivelor	Ghid elaborat	Realizat	Ghidul a fost elaborat și plasat pe site-ul represiuni.md https://represiuni.md/resurse-digitale/
1.4.2.	Edificarea monumentelor pentru eroii rezistenței anticomuniste	2025-2028	Autoritățile administrației publice locale de nivelurile I și II	Monumente edificate	Realizat	În 2025, Ministerul Culturii a aprobat prin Ordinul nr. 265 din 09.07.2025 înființarea monumentului de for public în memoria victimelor represiunilor politice în or. Durlești
1.4.3.	Antrenarea instituțiilor autorităților administrației publice locale în procesul de reabilitare a memoriei eroilor rezistenței anticomuniste	2025-2028	Autoritățile administrației publice locale de nivelurile I și II	Monumente edificate	Realizat	Potrivit Ordinul nr. 265 din 09.07.2025 <i>cu privire la înființarea monumentului de for public în memoria victimelor represiunilor politice</i> în or. Durlești, cheltuielile aferente instalării monumentului sunt suportate din mijloacele financiare ale Primăriei orașului Durlești.

2. CREAREA ȘI SUSȚINEREA TRASEELOR TEMATICE DE COMEMORARE A REPRESIUNILOR POLITICE COMISE DE CĂTRE REGIMUL COMUNIST

Obiectivul 2.1 Edificarea și dezvoltarea spațiului muzeal la tema istoriei și memoriei regimului totalitar comunist

2.1.1.	Dotarea cu echipament tehnic a Muzeului Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice, Muzeul Național de Istorie a Moldovei	2026	Ministerul Culturii	Muzeu dotat tehnic		
2.1.2.	Elaborarea designului artistic privind organizarea spațiului expozițional al Muzeului Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice, Muzeul Național de Istorie a Moldovei	2027	Ministerul Culturii	Proiect de design artistic elaborat		
2.1.3.	Colectarea și valorificarea muzeografică a vestigiilor care au aparținut foștilor deportați, represați politic, victime ale foametei etc.	2025-2028	Ministerul Culturii	Artefacte colectate	Realizat	Muzeul Național de Istorie a Moldovei a colectat și 171 piese.

2.1.4.	Organizarea/consolidarea spațiului expozițional la tema deportărilor, represiunilor politice, foametei și rezistenței antisovietice în cadrul muzeelor locale	2025-2028	Ministerul Culturii; Autoritățile administrației publice locale de nivelurile I și II	Expoziții organizate	Realizat	În anul 2025 au fost organizate 5 expoziții dedicate comemorării victimelor represiunilor politice, regimului totalitar-comunist și foametei din anii 1946–1947. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a organizat expoziția itinerantă „Timpuri pe care nu le-a vrut Dumnezeu” dedicată victimelor foametei, în 5 locații: s. Mereni, r-nul Anenii Noi, or. Edineț, or. Fălești, or. Călărași, s. Ivancea, r-nul Orhei. Muzeul Național de Istorie a Moldovei a organizat 3 expoziții itinerante: „Copilăria în Gulag” – 28.06.2025. Palatul Republicii, mun. Chișinău; „Mărturii din Gulag. Memoria victimelor regimului totalitar-comunist” – 28.06.2025, Palatul Republicii, mun. Chișinău; „Foamea din 1946-1947. Istorie și memorie în Găgăuzia”- 8-26.12.2025, s. Avdarma, UTA Găgăuzia. La data de 26 decembrie 2025, Muzeul de Istorie și Etnografie Mingir, în parteneriat cu Agenția Națională a Arhivelor a lansat expoziția comemorativă „Sub povara foametei”, în parteneriat cu, realizată cu valorificarea materialelor arhivistice furnizate de Agenție.
2.1.5.	Identificarea și valorificarea clădirilor cu valoare istorică și memorială	2025-2028	Ministerul Culturii	Număr de clădiri identificate	Nerealizat	Nu au fost alocate resurse financiare pentru anul 2025 pentru realizarea acestei acțiuni.
2.1.6.	Modificarea Registrului monumentelor istorice	2025-2026	Ministerul Culturii; Agenția de Inspectare și Restaurare a Monumentelor;	Registru modificat/ajustat	Nerealizat	Nu au fost alocate resurse financiare pentru anul 2025 pentru realizarea acestei acțiuni
2.1.7.	Elaborarea unui ghid informativ, inclusiv în variantă digitală, privind obiectivele patrimoniului istoric și cultural la tema represiunilor	2026-2027	Ministerul Culturii	Ghid elaborat și publicat		

2.2.1.	Prezentarea spectacolelor în diverse localități ale Republicii Moldova și peste hotare cu tematică comemorativă	Trimestrele II și IV, 2025-2028	Ministerul Culturii	Spectacole prezentate	Realizat	În anul 2025, Teatrul Național „Vasile Alecsandri” a organizat și desfășurat Turneu Național „Tema pentru acasă” a Teatrului Național „Vasile Alecsandri” în cadrul căruia au fost prezentate 9 spectacole în 8 localități din Republica Moldova, după cum urmează: s. Butuceni, r-nul Orhei (28.06.2025 – 29.06.2025); s. Mereni, r-nul Anenii Noi (05.07.2025); mun. Chișinău (25.07.2025); s. Sculeni, r-nul Ungheni (12.09.2025); or. Fălești (19.09.2025); or. Drochia (30.09.2025); or. Dondușeni (01.10.2025); or. Ungheni (17.10.2025). Prin desfășurarea turneului a fost extins accesul publicului din diferite localități ale țării la producția teatrală națională.
2.2.2.	Susținerea proiectelor dedicate memoriei istorice prin concursul proiectelor culturale	2025-2028	Ministerul Culturii; Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii	Număr de proiecte susținute	Realizat	În anul 2025 au fost finanțate în total 8 proiecte dedicate memoriei istorice, dintre care 7 proiecte finanțate prin programul „Acces la Cultură” și 1 proiect finanțat prin Programul de finanțare a proiectelor culturale.
2.2.3.	Susținerea proiectelor dedicate memoriei istorice prin organizarea concursului de finanțare a proiectelor cinematografice	2025-2028	Ministerul Culturii; Centrul Național al Cinematografiei	Număr de proiecte susținute	Realizat	A fost finanțat un film – „Amintiri din epoca de aur 3” a Casei de producție „609 film”
2.2.4.	Susținerea inițiativelor de organizare a proiecțiilor cinematografice în diverse localități ale Republicii Moldova și peste hotare la tema memoriei istorice	2025-2028	Ministerul Culturii; Centrul Național al Cinematografiei	Număr de proiecții cinematografice susținute	Realizat	În anul 2025, fost organizate 4 proiecții ale filmului „Siberia din oase”, dedicate promovării și valorificării memoriei victimelor represiunilor sovietice, dintre care 3 în Republica Moldova și 1 peste hotare: la Chișinău, în Scurul Parlamentului (20 iulie); în s. Hîrtop, r-nul Cimișlia (7 august); în com. Mileștii Mici, r-nul Ialoveni (23 august) și la Viena, Austria (21 noiembrie). https://www.facebook.com/events/32729809843299008/?post_id=32729813456631980&view=permalink
2.2.5.	Susținerea și organizarea expozițiilor de artă, a	Trimestrele II-IV,	Ministerul Culturii;	Număr de expoziții organizate	Realizat	În anul 2025, au fost organizate 3 expoziții tematice dedicate documentării și valorificării memoriei

	expozițiilor fotografice în incinta edificiilor publice din localitățile Republicii Moldova și peste hotare, consacrate culturii memoriei	2025-2028	muzeele de profil			victimelor regimului totalitar sovietic și ale foamei din anii 1946–1947: -expoziția „Foamea din 1946-1947 provocată de regimul sovietic: cauze, amploare și consecințe” inaugurată în incinta Guvernului https://arhiva.gov.md/expozitia-marea-foamete-in-moldova-sovietica-1946-1947-faptasi-victime-si-ampoare-vernisata-in-incinta-parlamentului-european/ - expoziția „Copilăria în Gulag” organizată de Muzeul Național de Istorie a Moldovei și prezentată la Palatul Republicii, mun. Chișinău - expoziția „Mărturie din Gulag. Memoria victimelor regimului totalitar-comunist” organizată de Muzeul Național de Istorie a Moldovei și prezentată la 28 iunie 2025, la Palatul Republicii, mun. Chișinău.
2.2.6.	Susținerea și organizarea manifestărilor de promovare a formelor artistice cu tematica culturii memoriei (muzică, sculptură, literatură)	Trimestrul III, 2025-2028	Ministerul Culturii; autoritățile administrației publice locale de nivelurile I și II	Număr de manifestări organizate	Nerealizat	În Planul de acțiuni pentru anul 2025, elaborat de Ministerul Culturii, nu au fost incluse activități de această natură. Totodată, pe parcursul perioadei de raportare, nu au fost recepționate solicitări privind susținerea unor asemenea activități.
2.2.7.	Organizarea dezbaterilor televizate cu participarea istoricilor și a martorilor represiunilor politice	2025-2028	Instituția Publică Teleradio-Moldova	Emisiuni difuzate	Realizat	În anul 2025, au fost realizate și difuzate 2 materiale audiovizuale dedicate păstrării și promovării memoriei victimelor represiunilor politice și deportărilor staliniste: -1 reportaj de la Muzeul în aer liber în memoria victimelor represiunilor politice (s. Mereni, r-nul Anenii Noi) – iulie 2025 https://www.youtube.com/watch?v=k1tmArT74ZE - „Ediție Specială”: Al doilea val de deportări staliniste https://www.youtube.com/watch?v=X49OfQAp4f8
2.2.8.	Susținerea și organizarea ecranizării unui miniserial de filme documentare dedicate represiunilor politice	2026	Ministerul Culturii	Ecranizări prezentate		
2.2.9.	Organizarea și susținerea atelierelor de film tematice pentru tinerii cinești	2025-2028	Academia de Muzică,	Număr de ateliere organizate	Nerealizat	În Planul de acțiuni pentru anul 2025 al AMPTAP, nu au fost incluse activități de această natură.

			Teatru și Arte Plastice			
2.2.10	Susținerea proiectelor media dedicate memoriei istorice prin intermediul concursului de desemnare a beneficiarilor Fondului de subvenționare a mass-media	2025-2028	Ministerul Culturii	Proiecte susținute	Nerealizat	În perioada de raportare, nu au fost depuse spre finanțare proiecte care să vizeze în mod specific tematica culturii memoriei.
Obiectivul 2.3. Dezvoltarea fondului de carte destinat culturii memoriei						
2.3.1.	Elaborarea indexului bibliografic al culegerilor de documente, testimoniale, fotografii, cărți și suporturi didactice cu tematica represiunilor politice comise de către regimul comunist, cu indicarea formelor și perioadei	2025	Ministerul Culturii	Index elaborat	Nerealizat	Nu au fost alocate resurse financiare pentru anul 2025 pentru realizarea acestei acțiuni
2.3.2.	Elaborarea, lansarea și menținerea logistică a platformei electronice cu includerea indexului, culegerilor de documente, testimoniale, cărți și suporturi didactice cu tematica represiunilor politice comise de către regimul comunist, cu indicarea formelor și perioadei	2025-2026	Ministerul Culturii; Ministerul Educației și Cercetării	Platformă elaborată, lansată și dezvoltată	Nerealizat	Nu au fost alocate resurse financiare pentru anul 2025 pentru realizarea acestei acțiuni
2.3.3.	Analiza și elaborarea unui studiu cu privire la practica susținerii unui fond de carte în domeniul represiunilor politice, bazat pe experiența internațională	2026	Ministerul Culturii; Ministerul Educației și Cercetării	Studiu elaborat, cu recomandări înaintate		
2.3.4.	Organizarea concursurilor pentru editarea publicațiilor în domeniul represiunilor comuniste	2025-2028	Ministerul Culturii; Ministerul Educației și Cercetării	Concursuri desfășurate; publicații editate	Realizat	În anul 2025, în cadrul sesiunii suplimentare a Programului pentru editarea cărții naționale, au fost finanțate 3 publicații relevante pentru valorificarea și promovarea memoriei istorice: - Cebanu Nadejda, „Timp durut. Deportările văzute prin ochii neprihăniți ai unui copil” - Ureche Georgeta, „Legea cizmei de kirza. Crime fără pedeapsă: iulie negru 1949”;

						- Lascarov-Moldovanu, Alexandru. Cutreierând Basarabia dezrobită.Priveliști, oameni, fapte (iunie-septembrie 1942). Ediție de Octavian D. Țăcu. - - Colecția „Memoriile Basarabiei” chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http s://mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/proiecte-edit-accept-2025sup2.pdf
3. COMBATERICA NARATIVELOR FALSE CU PRIVIRE LA JUSTIFICAREA REPRESIUNILOR ȘI INTERZICEREA SIMBOLURILOR DE GLORIFICARE A ATROCITĂȚILOR COMISE DE CĂTRE REGIMURILE TOTALITARE						
Obiectivul 3.1. Informarea continuă pentru combaterea narativelor istoriografiei sovietice, a dezinformării și falsurilor, inclusiv prin introducerea în circuitul științific al documentelor din fostele arhive ale structurilor de represiune						
3.1.1.	Organizarea și desfășurarea unor manifestări solemne dedicate zilelor de comemorare a victimelor foametei și a deportărilor	2025-2028 1 aprilie; a treia sâmbătă din aprilie; 13 iunie; 6 iulie; 23 august	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Afacerilor Externe; Ministerul Culturii; autoritățile administrației publice locale de nivelurile I și II; Ministerul Apărării	Manifestări desfășurate	Realizat	La 6 iulie 2025 a fost inaugurată expoziția „Teroarea de Stat în Moldova Sovietică. Victime, făptași, amploare” în Piața Marii Adunări Naționale. Totodată a fost organizat un miting de comemorare la care au participat Președinta țării, președintele Parlamentului și ministrul culturii. https://www.jurnal.md/ro/news/baff17582e9dbaef/fotoreportaj-76-de-ani-de-la-cel-mai-crunt-val-de-deportari-in-pman-a-fost-lansata-expozitia-teroarea-sovietica-in-rssm.html
3.1.2.	Organizarea și desfășurarea, în cadrul bibliotecilor publice, a expozițiilor și prezentărilor de carte, a întâlnirilor cu autorii etc. pentru cultivarea memoriei comemorării victimelor represiunilor politice	Trimestrul IV, 2025-2028	Ministerul Culturii; Ministerul Educației și Cercetării; autoritățile administrației publice locale de nivelurile I și II; bibliotecile	Evenimente organizate și desfășurate	Realizat	În anul 2025, au fost organizate 22 de activități educaționale, culturale și comemorative dedicate promovării memoriei istorice, dintre care 19 de către Biblioteca Națională a Republicii Moldova și 3 de către Departamentul informațional biblioteconomic al Academiei „Ștefan cel Mare”. Biblioteca Națională a Republicii Moldova a desfășurat a desfășurat 19 activități tematice (15 în format fizic și 4 în format online), cu participarea a 1.672 de persoane. Acestea au inclus expoziții tematice itinerante și virtuale, sesiuni consultative, platforme profesionale și reuniuni ale Clubului Literar „Homo Aestheticus”, axate pe memoria victimelor foametei din anii 1946–1947 și ale represiunilor politice, precum și pe rolul

						bibliotecilor în promovarea memoriei istorice și combaterea dezinformării. În cadrul expozițiilor cu genericul „În gura foamei organizate de URSS în Basarabia (1946–1947)” au fost valorificate peste 60 de documente din colecțiile BNRM, inclusiv prin prezentarea acestora în instituții de învățământ și cultură din țară. Expoziția virtuală, publicată la 5 mai 2025, a înregistrat 1.050 de vizualizări, contribuind la extinderea accesului publicului la resurse documentare privind foamea din anii 1946–1947. Suplimentar, Departamentul informațional biblioteconomic al Academiei „Ștefan cel Mare” a organizat 3 evenimente tematice.
3.1.3.	Identificarea, cercetarea și reabilitarea memorială a locurilor de execuție și tortură în masă, precum și a mormintelor comune din perioada foamei	2026-2027	Ministerul Culturii	Locuri identificate și amenajate		
3.1.4.	Includerea în grila postului de televiziune publică a unei emisiuni cu privire la combaterea narativelor sovietice și manipularea ideologică	2025-2028	Instituția Publică Teleradio-Moldova	Emisiune inclusă în grilă	Realizat	În anul 2025, au fost realizate și difuzate 2 materiale audiovizuale dedicate memoriei victimelor represiunilor politice și deportărilor staliniste: - 1 reportaj de la Muzeul în aer liber în memoria victimelor represiunilor politice, s. Mereni, r-nul Anenii Noi (iulie 2025) https://www.youtube.com/watch?v=k1tmArT74ZE - 1 „Ediție Specială”: Al doilea val de deportări staliniste, consacrată documentării și reflectării deportărilor staliniste. https://www.youtube.com/watch?v=X49OfQAp4f8
3.1.5.	Includerea în grila radiofonică a emisiunii „Cartea citită” dedicată memoriilor victimelor represiunilor politice	2025-2028	Instituția Publică Teleradio-Moldova	Emisiune inclusă în grilă	Realizat	În anul 2025, în grila de programe a fost inclusă emisiunea inclusă în grilă „Cărți sonore” în cadrul căreia au fost difuzate lecturi și memorii ale victimelor represiunilor politice, precum și discuții și dramatizări dedicate păstrării și valorificării memoriei istorice. Conținuturile au inclus atât emisiuni în primă difuzare, cât și materiale din arhivă.
3.1.6.	Transmiterea tuturor materialelor de arhivă, inclusiv a dosarelor operative referitoare la	2025-2028	Ministerul Afacerilor Interne;	Dosare transmise și arhivate	Realizat	În anul 2025, Ministerul Afacerilor Interne a transmis Agenției Naționale a Arhivelor 20.025 de dosare privind victimele regimului

	represiunile politice din anii 1917-1989 din posesia Serviciului de Informație și Securitate, a Ministerului Afacerilor Interne și Procuraturii Generale în posesia Agenției Naționale a Arhivelor		Agencia Națională a Arhivelor			comunist, în vederea păstrării, valorificării și facilitării accesului la documentele de arhivă.
3.1.7.	Digitalizarea documentelor de arhivă cu tematica represiunilor comuniste. Consolidarea bazei de date online cu numele victimelor represiunilor politice (Centrul digital al memoriei victimelor), cu unele documente relevante/interviuri audio/video cu supraviețuitorii regimului comunist	2025-2028	Agencia Națională a Arhivelor	Colecții digitalizate/ interviuri realizate	Realizat	În vederea facilitării accesului publicului la informațiile privind victimele represiunilor politice, Agenția Națională a Arhivelor a asigurat accesul online la lista victimelor represiunilor politice, disponibilă pe platforma digitală https://doc.arhiva.gov.md/
3.1.8.	Participarea constantă a delegațiilor din Republica Moldova la forurile internaționale ale represiunilor regimurilor totalitare	2025-2028	Ministerul Afacerilor Externe; Ministerul Educației și Cercetării; Agenția Relații Interetnice; Ministerul Apărării	Participare asigurată	Realizat	În luna iulie 2025, Agenția pentru Știință și Memorie Militară a participat la Simpozionul științific internațional „Armata Română pe fronturile celui de-Al Doilea Război Mondial. 80 de ani de la încheierea ostilităților”, desfășurat la Pitești, România, contribuind la schimbul de experiență și la valorificarea cercetărilor privind istoria și memoria celui de-Al Doilea Război Mondial. chrome-extension://efaidnbmnnpbpcjpcglclefindmkaj/https://amnr.defense.ro/webroot/fileslib/upload/files/Revista_Document/revista%20document%204_2025.pdf
3.1.9.	Promovarea cooperării cu organizațiile de comemorare a victimelor represiunilor politice din afara Republicii Moldova	2025-2028	Ministerul Afacerilor Externe; Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii;	Număr de întruniri desfășurate	Realizat	Colaborarea Agenției pentru Știință și Memorie Militară a colaborat cu Arhivele Militare Naționale Române https://radiochisinau.md/ziua-armatei-romane-marcata-la-chisinau-ambasadorul-cristianleon-turcanu--aceste-evenimente-confirma-interesul-cercetatorilor-istorici-de-pe-ambele-maluri-ale-prutului---216215.html?utm_source=chatgpt.com

			Ministerul Apărării			
3.1.10	Organizarea și desfășurarea diverselor activități (mese rotunde, conferințe, ședințe de informare, etc) pentru angajații Ministerului Afacerilor Interne, ai Procuraturii și ai sistemului judiciar pentru a promova cultura memoriei victimelor represiunilor comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 1917-1989	2025-2028	Ministerul Afacerilor Interne Institutul Național al Justiției;	Activități desfășurate	Realizat	O instruire realizată de către INJ – 44 persoane https://www.inj.md/ro/cultura-memoriei-%C8%99i-valorile-statului-de-drept-promovate-%C3%AEEn-cadrul-mesei-rotunde-la-inj
Obiectivul 3.2. Consolidarea cadrului științific privind rolul și impactul monumentelor de edificare a comunismului						
3.2.1.	Elaborarea unui registru al monumentelor de gloriificare a comunismului și a liderilor care au participat la represiunile comuniste în perioada 1917-1989	2027-2028	Ministerul Culturii	Registru elaborat și marcaje instalate		
3.2.2.	Elaborarea unui registru al locașurilor sfinte care au avut de suferit în perioada ocupației sovietice	2026-2027	Ministerul Culturii	Registru elaborat și marcaje instalate		
3.2.3.	Elaborarea unui studiu cu referire la experiența internațională cu privire la monumentele de gloriificare a regimurilor totalitare	2025-2026	Ministerul Culturii	Studiu elaborat	Neinițiat	În Planul de acțiuni pentru anul 2025, elaborat de Ministerul Culturii, nu a fost inclusă această acțiune
3.2.4.	Elaborarea unui studiu cu privire la impactul și mesajul istoric, artistic și ideologic al monumentelor de gloriificare a regimurilor totalitare	2027-2028	Ministerul Culturii	Studiu elaborat		
4. FORTIFICAREA ȘI PERFECTIONAREA CADRULUI LEGAL PRIVIND DREPTURILE ȘI STATUTUL JURIDIC AL VICTIMELOR REPRESIUNILOR REGIMULUI TOTALITAR COMUNIST ȘI MEMORIA ACESTORA						
Obiectivul 4.1. Cercetarea statutului de victimă al persoanelor care au suferit din cauza foametei din anii 1946-1947 și a persoanelor condamnate pentru rezistența antisovietică, precum și facilitarea accesului la informații privind represiunile politice						
4.1.1.	Modificarea Legii 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice și realizarea studiilor privind oportunitatea reglementării statutului de victimă a	2027	Ministerul Justiției	Lege modificată/ ajustată		

	foametei organizate de regimul totalitar comunist					
4.1.2.	Formarea unui depozit special/bază de date digitală al/a actelor de arhivă legate de represiunile politice și simplificarea accesului la materialele dosarului pentru cercetători și rudele persoanelor supuse represiunilor	2026-2027	Agencia Națională a Arhivelor	Depozit/bază de date creat/ă	Realizat	Agencia Națională a Arhivelor a creat și operaționalizat o bază de date instituțională disponibilă online, care integrează informații arhivistice privind persoanele supuse represiunilor politice sovietice, facilitând identificarea și accesarea informațiilor de către persoanele interesate. https://doc.arhiva.gov.md/

Secretar de Stat

/SEM NAT/

Corneliu CIRIMPEI